

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Установа адукацыі “Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

На правах рукапісу

УДК _____

Вагулька Марыя Аляксандраўна

**Фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі ў вучняў 2-4 класаў на
аснове міжпрадметных сувязей**

Дысэртацыя на суісканне акадэмічнай ступені

магістра педагагічных навук

па спецыяльнасці 1-08 80 02–Тэорыя і методыка навучання і выхавання
(пачатковая адукацыя)

Навуковы кіраўнік

дацэнт, кандыдат філалагічных навук

Васілеўская А.С.

ДАПУСЦІЦЬ ДА АБАРОНЫ

Загадчык кафедры

_____ Т.Р.Графімовіч

“ ___ ” _____ 20__ г.

Мінск, 2018

УВОДЗІНЫ

Актуальнасць тэмы даследавання. Адною з актуальных задач сучаснага грамадства з'яўляецца павышэнне якасці адукацыі. Для вырашэння гэтай праблемы ў Кодэксе аб адукацыі Рэспублікі Беларусь (Артыкул 91) у якасці аднаго з асноўных патрабаванняў да арганізацыі адукацыйнага працэсу засведчана палажэнне аб кампетэнтнасным падыходзе [13]. Сутнасць кампетэнтнаснага падыходу – гэта прызнанне вынікаў адукацыі значнымі за межамі сістэмы адукацыі [1].

У педагогіцы і псіхалогіі кампетэнтнасны падыход выразна абазначаны ў працах беларускіх і рускіх вучоных. Сярод беларускіх вучоных можна адзначыць даследаванні А.І.Жука [8], Н.В.Бяловой [4]. Значныя працы прадстаўлены рускімі даследчыкамі А.Л.Андрэевым [1], А.В.Хутарскім [25; 26; 27], Т.М.Кавалёвай, Я.А.Лебедзевай, В.В.Давыдавым. Дастаткова дакладна і адназначна акрэслены паняцці “кампетэнцыя”, “кампетэнтнасць”, “адукацыйныя кампетэнцыі”, “ключавыя кампетэнцыі” і інш.

Фарміраванне ключавых кампетэнцый школьнікаў – найважнейшая задача сучаснай школы. Сёння школа павінна выхаваць асобу, гатовую да ўмоў жыцця ў высокатэхналагічным свеце. Школьнае навучанне павінна быць пабудавана так, каб выпускнікі маглі самастойна ставіць перад сабой мэты, быць гатовымі да вырашэння праблем, да самаадукацыі, да сацыяльнага ўздзеяння, да ўжывання атрыманых у школе ведаў на практыцы. Таму адна з найбольш актуальных праблем, якая патрабуе неадкладнага вырашэння, – гэта распрацоўка сістэмы ключавых адукацыйных кампетэнцый, якія павінны быць сфарміраваны на ўсіх ступенях атрымання агульнай сярэдняй адукацыі. На сённяшні дзень не існуе адзінага ўзгодненага пераліку ключавых кампетэнцый, якімі павінен валодаць выпускнік пачатковай, базавай і сярэдняй школы.

На нашу думку, неабходнай для фарміравання ў вучняў з'яўляецца анамастычная кампетэнцыя, якая можа быць уключана ў іерархію ключавых адукацыйных кампетэнцый.

Анамастычны матэрыял складае значную частку лексікі любой мовы і заслугоўвае таго, каб яго вывучалі, як вывучаюць мову, гісторыю, матэматыку і іншыя прадметы.

Антрапонімы і тапонімы традыцыйна разглядаюцца як частка лексічнай сістэмы пэўнай мовы, таму фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі адбываецца на ўроках мовы і чытання. Але не трэба забываць, што антрапонімы і тапонімы заключаюць у сабе значную этнаграфічную, гістарычную, культурную інфармацыю, таму фарміраванне анамастычнай

кампетэнцыі немагчыма здзейсніць без рэалізацыі міжпрадметных сувязей паміж рознымі прадметамі, што вывучаюцца ў пачатковай школе.

Праблема фарміравання анамастычнай кампетэнцыі ў навуковай літаратуры не разглядалася. Варта вылучыць дысертацыйныя даследаванні А.В.Чаркасавай [28], Э.А.Гаўрыкава [6], якія разглядалі асаблівасці фарміравання антрапанімічнай кампетэнцыі ў студэнтаў-заможнікаў, якія вывучаюць рускую мову, і ў дзяцей дашкольнага ўзросту адпаведна.

Аднак у поўным аб'ёме структура анамастычнай кампетэнцыі, кола ведаў, уменняў і навыкаў, якія фарміруюцца ў школьнікаў, прыёмы фарміравання гэтай кампетэнцыі ў навуковай і навукова-метадычнай літаратуры не разглядаліся. Таму тэма дысертацыі падаецца актуальнай.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Аб’ект даследавання – працэс фарміравання анамастычнай кампетэнцыі ў навучэнцаў на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі.

Прадмет даследавання – структура анамастычнай кампетэнцыі і прыёмы яе фарміравання ў навучэнцаў 2-4 класаў.

Мэта даследавання – апісаць структуру анамастычнай кампетэнцыі, акрэсліць сродкі яе фарміравання на I ступені атрымання агульнай сярэдняй адукацыі.

Задачы даследавання:

- раскрыць сутнасць і асаблівасці кампетэнтнаснага падыходу ў навучанні;
- апісаць структуру анамастычнай кампетэнцыі;
- апісаць формы рэалізацыі міжпрадметных сувязей на ўроках беларускай мовы;
- прааналізаваць анамастычны матэрыял у падручніках для 2-4 класаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі;
- праверыць узровень сфарміраванасці анамастычнай кампетэнцыі ў навучэнцаў I ступені агульнай сярэдняй адукацыі;
- распрацаваць практыкаванні, скіраваныя на фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі.

Метады даследавання. У працэсе работы былі выкарыстаны наступныя метады даследавання:

1) тэарэтычны аналіз і абагульненне педагагічнай, лінгвістычнай і метадычнай літаратуры па тэме з мэтай выяўлення ступені распрацаванасці праблемы ў навуцы,

2) педагагічнае назіранне за працэсам маўленчага развіцця вучняў,

3) эксперымент,

4) метады статыстычнай апрацоўкі вынікаў.

Палажэнні, якія выносяцца на абарону.

1. Кампетэнтнасны падыход, зацверджаны ў якасці асноўнага для адукацыйнага працэсу ў Рэспубліцы Беларусь, дыктуе свае патрабаванні да арганізацыі сістэмы навучання на ўсіх ступенях атрымання адукацыі. Ён патрабуе перагляду традыцыйных метадаў і прыёмаў навучання, дае магчымасць прапанаваць новыя падыходы да падрыхтоўкі навучэнцаў.

2. Фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі, накіраванай на засваенне сістэмы ўласных імёнаў, іх ужыванне ў вусным і пісьмовым маўленні, паспрыяе ўдасканаленню як прадметных кампетэнцый (моўнай, камунікатыўнай, лінгвакультуралагічнай), так і ключавых (сацыяльнай і

грамадзянскай, дасведчанасці і здольнасці выяўляць сябе ў культурнай сферы).

3. Антрапонімы і тапонімы заключаюць у сабе значную этнаграфічную, гістарычную, культурную інфармацыю, таму фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі немагчыма здзейсніць без рэалізацыі міжпрадметных сувязей паміж рознымі прадметамі, што вывучаюцца на I ступні агульнай сярэдняй адукацыі.

4. Падручнікі для 2-4 класаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі змяшчаюць дастаткова разнастайны анамастычны матэрыял, аднак у дапаможніках не прадугледжаны спецыяльныя практыкаванні, скіраваныя на фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі. Заданні, звязаныя з засваеннем антрапонімаў і тапонімаў, могуць быць выкарыстаны на ўроках рускай і беларускай моў, літаратурнага чытання, прадмета “Чалавек і свет”.

Тэарэтычная значнасць вынікаў даследавання заключаецца ў тым, што ў дысертацыі абгрунтавана неабходнасць уключэння анамастычнай кампетэнцыі ў сістэму кампетэнцый на I ступні агульнай сярэдняй адукацыі, вызначана яе месца ў структуры адукацыйных кампетэнцый; упершыню апісана структура анамастычнай кампетэнцыі, акрэслена кола рэальных аб’ектаў, па адносінах да якіх уводзіцца кампетэнцыя, практычная абумоўленасць і значымасць кампетэнцыі, веды, уменні і навыкі, якія адносяцца да гэтага кола рэальных аб’ектаў; вызначаны спосабы дзейнасці ў адносінах да дадзенага кола рэальных аб’ектаў.

Практычная значнасць вынікаў даследавання заключаецца ў тым, што распрацавана сістэма практыкаванняў для фарміравання анамастычнай кампетэнцыі ў вучняў 2-4 класаў. Заданні дыферэнцыяваны па ступені складанасці: заданні базавага ўзроўню, заданні павышанага ўзроўню, заданні творчага ўзроўню. Распрацаваныя заданні можна прапаноўваць вучням 2-4 класа на занятках па беларускай і рускай мовах, літаратурным чытанні, на ўроках па прадмеце “Чалавек і свет”, а таксама на факультатыўных занятках. Прапанаваны дыягнастычны матэрыял для праверкі ступені сфарміраванасці анамастычнай кампетэнцыі.

Апрабаванне вынікаў даследавання. Асобныя палажэнні і вынікі даследавання дакладваліся на I і II Міжнародных канферэнцыях “Рэгіянальная ономастыка: праблемы і перспектывы ісследования” (ВДУ імя П.М. Машэрава, 18-19.02.2016, 15.03.2018), IV і V Міжнародных навукова-практычных канферэнцыях “Подготовка учителя начальных классов: праблемы і перспектывы” (БДПУ, 27.10.2016, 05.12.2018), XXIII і XXIV Міжнародных студэнцкіх навукова-практычных канферэнцыях “От идеи – к инновации” (МДПУ, 21.04.2016, 27.04.2017), Рэспубліканскай

студэнцкай навукова-практычнай канферэнцыі “Студенческая наука – инновационный потенциал будущего” (БДПУ, 26-28.04.2016), 73-й студэнцкай канферэнцыі Яраслаўскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя К.Д.Ушынскага (ЯДПУ, 23.05.2018). Апублікаваны артыкул у зборніку артыкулаў студэнтаў, магістрантаў, аспірантаў “Мир детства в современном образовательном пространстве”.

Укараненне вынікаў даследавання. Матэрыялы даследавання былі выкарыстаны ў працэсе ўрочнай і пазаўрочнай работы ў ДУА “Гімназія №2 г. Магілёва” (прадстаўлены 2 акты аб укараненні).

Апублікаванасць вынікаў даследавання. Вынікі дысертацыі прадстаўлены ў 7 публікацыях: 3 артыкулы ў зборніках навуковых работ, 4 артыкулы ў зборніках матэрыялаў канферэнцый.

Структура і аб'ём дысертацыі. Дысертацыя складаецца з 3 глаў. У першай главе акрэслена сутнасць кампетэнтнаснага падыходу ў адукацыі, апісана структура анамастычнай кампетэнцыі. Другая глава ўключае аналіз анамастычнага матэрыялу, змешчанага ў падручніках для пачатковых класаў, і эксперыментальнае даследаванне ўзроўню сфарміраванасці анамастычнай кампетэнцыі ў навучэнцаў I ступені агульнай сярэдняй адукацыі. У трэцяй главе прадстаўлена распрацаваная аўтарам даследавання сістэма практыкаванняў, скіраваная на фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі.

Аб'ём дысертацыі – 59 старонак. Бібліяграфічны спіс складаецца з 32 крыніц выкарыстанай літаратуры, 7 публікацый магістранта.